

Book Review

Iben Have  
**Lydmedier:  
Teori og analyse**  
København: Samfundslitteratur. 2024

Anders Bonde<sup>1</sup> 

1. PhD, Lektor, Institut for Kommunikation og Psykologi, Aalborg Universitet, abonde@ikp.aau.dk

At man i tale kan udtrykke sig mere mangfoldigt og med større dybde, end det er muligt via det skrevne ord, demonstrerede den russiske skuespillerinstruktør Stanislavskij ved at træne sine elever i at gentage den samme sætning med forskellig intonation og rytme. Selv den korteste sætning kunne på denne måde blive en rig kilde til variation og nuancer, hvor hver betoning, pause og toneleje åbnede op for nye lag af mening og følelser. Denne erkendelse af talestemmens muligheder har ikke mindst relevans i dag, hvilket afspejles i en nylig bogudgivelse, som stiller skarpt på analysen af lydmedier i en digital mediekultur under hastig forandring. Iben Haves værk tager udgangspunkt i en systematisk udforskning af, hvordan lyd fungerer som kommunikationsform i vores dagligdags omgang med lydmedietyper som podcasts, lydbøger, lydavisser og meditationsapps. Bogen er opdelt i to dele – en teoridel og en analysedel. På baggrund af en introducerende beskrivelse af bogens bidrag til medievidenskaben (kap. 1), følger fire kapitler i logisk fremadskridende orden indefra og ud: fra selve lydphænomenet og dets kategorier (kap. 2 og 3) over lydes betydningspotentialer (kap. 4) og de mulighedsbetingelser, som forskellige medieformer og genrer sætter (kap. 5). Dette munder ud i to analysestrategier (kap. 6), som i bogens anden del inspirerer analyser af henholdsvis podcasten *Genstart* (kap. 7), lydbogen *Feje blade sammen op mod vinden* (Kap. 8), en lydartikel i avisen *Zetland* (kap. 9) og afslapnings- og meditationsappen *Calm* (kap. 10). Afslutningsvis (kap. 11) diskuteres, hvordan lydmedier i stigende grad konvergerer på platform- og formatniveau, at AI-baseret oplæsnings teknologi bliver mere anvendt, og endelig hvordan digitale undersøgelsesmetoder tilbyder et alternativ og supplement til den kvalitativt orienterede næranalyse.

Bogen, der bygger på et omfattende medieteoritisk grundlag, udgør et væsentligt bidrag til den eksisterende forskning inden for medie- og kommunikationsstudier samtidig med, at den henvender sig til både studerende og undervisere på de videregående uddannelser. Den er meget velskrevet – en vellykket kombination af ligefrem (undertiden talenær) sprogbrug, der imødekommer nye interesserede inden for feltet og samtidig favner abstrakt teoretisering. Bogen er desuden meget overskuelig og logisk i sin opbygning og progression fra teori til analyse, og kapitlerne er alle forsynet med vejledende metatekst, som knytter det enkelte kapitels rolle i forhold til helheden. Hertil kommer en række nyttige øvelser, som fungerer illustrerende i forhold til det pågældende emne i kapitlet.

Bogens bærende motivation er medieforskningens “tendens til at overhøre lydmediernes” (s. 11). Lyd er endnu ikke inkorporeret i de medievidenskabelige uddannelsers curriculum, hvilket ifølge forfatteren er “en udfordring, da de fleste af os ikke er skoledet i at sætte ord på og analysere lydoplevelser på samme måde, som vi er, når det gælder visuelle udtryk” (s. 12). Dette kan ud fra én betragtning forekomme underligt, for hvad så med et klassisk lydmedie som radioen, der et par sider længere henne anføres som “rigt beskrevet og analyseret i medieforskningen” (s. 15)? Her er lyden vel næppe ladet uden for betragtning, hvilket da også senere bekræftes i forbindelse med beskrivelsen af, hvorledes talestemmen kan anvendes som stemningsskaber (s. 40). Ikke desto mindre er det en

bredt anerkendt problemstilling blandt alle med forskningsinteresse i audiovisuelle relationer, at medievidenskaben traditionelt har overladt beskæftigelsen med lyd og ikke mindst musik til musikvidenskaben, der på sin side (for en stor dels vedkommende) ikke har villet beskæftige sig med massemedieret musik og lyddesign (Graakjær, 2007). Denne videnskåft har i de seneste årtier givet plads til en masse tværvideenskabelig forskning, herunder *sound studies*, som Have løbende henviser til, og denne bog kan således betragtes som endnu en byggesten til den fortløbende udfyldning. Samtidig fornemmer man dog et ekko af Philip Taggs mangeårige bestræbelser på at gøre forskningen i musik og levende billeder tilgængelig for "non-musos," dvs. studerende uden struktureret eller institutionel uddannelse i musik (Tagg, 2001/2009, 2012), men der henvises ikke hertil i bogen. Kun Taggs empiriske forskning i musikkens symbolske kodning og forbindelsen til kulturelle stereotyper (Tagg, 1989) omtales isoleret i kapitel 4. Ganske vist adskiller Haves forskning sig fra Taggs ved at fokusere bredere på lyd, men den curriculære ambition forekommer at være den samme.

Ligeledes oplagt havde det været at perspektivere til Theo van Leeuwens (1999) SFL-forankrede socialesemiotik. Det gælder ikke mindst i analysen af lydbogen (kap. 8), hvor der reflekteres over kulturelt betingede opfattelser af høje, pibende kvindestemmer som pigede, usikre, pleasende, naive eller sexede, modsat dybere kvindestemmer som moderligt myndige, og at der ikke er tilsvarende stereotyper forbundet med mandsstemmer i forskellige tonelejer (s. 168–169). Netop denne analytiske interesse for talestemmers mangefacetterede klanglige karaktertræk og deres diskursive og sociale betydning er rigt udfoldet i van Leeuwens optegnelser af lyddimensioner og -variable. Som van Leeuwen skelner Have mellem *tale*, *musik* og restkategorien (*øvrige*) *lyde* – sidstnævnte "en broget samling", som det medgives (s. 47). Derudover inkluderer Have *stilhed* og *pauser*, hvis distinktionskriterium i sagens natur er et andet, end hvad der adskiller musik fra tale og musik og tale fra lyde. Den afgørende forskel ligger imidlertid i, at hvor van Leeuwen systematisk integrerer lyd kategorierne i et fælles deskriptivt vokabularium ud fra en række kategoriafhængige dimensioner (lyd/lytter-relation, tid, interaktion mellem lyde, tonehøjde og timbre), behandler Have kategorierne særskilt med hver deres analysebegreber og tilknyttede undersøgelsesspørgsmål. Konsekvensen er, at ikke blot er det vanskeligt at få overblik over fælles analysebegreber på tværs af kategorierne; man risikerer også at bruge forskellige begreber om det samme. Eksempelvis minder distinktionen mellem *performativ* og *narrativ* anvendelse af musik (fx lydlogo over for underlægningsmusik) meget om den skelnen, der adskiller *distinkte lyde* fra *lydmiljøer* (fx lydsignal over for grundtone).

I bogens analysedel argumenteres for, at lydbøger og lydavisere har lige så stor litterær og journalistisk værdi som deres skriftlige modstykker. Have kritiserer holdningen om, at "lydversionerne er for de dovne læsere" som "forældet i den nuværende digitale kultur og forankret i normative opfattelser, der rangerer skriftlig kommunikation over mundtlig" (s. 175). Kritikken har utvivlsomt noget på sig, for hvis journalistikken fremover skal kunne levere demokratisk oplysning og dannelse for et bredt publikum, er lydmedier

uundgåelige. Alligevel kunne man ønske sig en dybere refleksion over, hvorfor sådanne normative opfattelser fortsat kan have gennemslagskraft. Fx synes selve det forhold, at de analyserede lydmedier alle i et eller andet omfang (ligesom filmproduktion) er *manuskriptbaserede*, at pege på tekstens forrang. At lydversionen er andet og mere end blot en remediering af det skrevne ændrer ikke på dette, og af samme grund må man også sætte spørgsmålstegn ved, om *Zetland* vittelig er gået "fra at være et skrevet nyhedsmedie til at blive et lydnyhedsmedie" (s. 180). Dette anfægter dog på den anden side ingenlunde bogens kvaliteter som lærebog til analyse af lyd i medierne.

## Referencer

- Graakjær, N. J. (2007, april 21). Musikvidenskabelig interesse og interesser om musikvidenskab – eksemplificeret ved reklamemusik. Paper ved *Dansk Selskab for Musikforskning 4. Symposium: Musikvidenskab mellem synlighed og faglig legitimitet*, Københavns Universitet, Danmark.
- Tagg, P. (1989). An anthropology of stereotypes in TV music? *Swedish Musicological Journal*, 71, 19–42.
- Tagg, P. (2009). Music analysis for 'non-musos': Popular reception as a basis for understanding musical structure and signification. Paper ved *Conference on Popular Music Analysis*, University of Cardiff, Wales, 17. november 2001. (Updated version for translation into Portuguese for Brazilian journal *Per musi*, 23, 2009).
- Tagg, P. (2012). *Music's meanings: A modern musicology for non-musos*. Mass Media Music Scholars' Press.
- van Leeuwen, T. (1999). *Speech, music, sound*. Palgrave Macmillan.